

**Code No. 6061**

Roll No. ....

**SET : D**

**D. El. Ed. 2<sup>nd</sup> Year Exam., July/August – 2024**

**Pedagogy of Sanskrit Language**

**संस्कृत भाषा का शिक्षाशास्त्र**

**(Course Code : DE-211)**

(Only for Fresh/Re-Appear/Mercy Chance Candidates)

**[ Evening Session ]**

**Time : 2 Hours ]**

**[ Max. Marks : 35**

**समय : 2 घण्टे ]**

**[ अधिकतम अंक : 35**

**सामान्य निर्देश : —**

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।

**6061/(Set : D)**

**P. T. O.**

(vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देशाः —

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यश्च भवेत्।
- (ग) प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि।
- (घ) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

### भाग - 'क'

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्या कार्या -

2 × 3 = 6

(क) पद्यशिक्षणस्य विभिन्नानां सोपानानां वर्णनं कुरुत।

(ख) आरम्भिकस्तरेषु संस्कृतगद्य शिक्षणस्य कानि उद्देश्यानि सन्ति ?

(ग) अनुवाद शिक्षणस्य विधीनां विवेचनं कुरुत।

2. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः -

1 × 3 = 3

(क) व्याकरण शिक्षणस्य का विधिः श्रेष्ठा ? तर्कपूर्वकं प्रतिपादयत।

(ख) व्याकरण शिक्षणस्य सूत्र विधेः दोषपूर्वकं उल्लेखं कुरुत।

3. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः -

1 × 3 = 3

(क) आदर्श प्रश्नपत्रस्य कानि गुणानि भवन्ति ? विवेचनं कुरुत।

(ख) निबंधात्मक परीक्षायाः स्वरूपं महत्त्वं च प्रतिपादयत।

4. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः –

$1 \times 3 = 3$

(क) पाठयोजनायाः सोपानानां विवेचनं कुरुत।

(ख) सूक्ष्मशिक्षणेन कः अभिप्रायः ? परिभाषापूर्वकं प्रतिपादयत।

5. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः –

$1 \times 5 = 5$

(क) अलंकारस्य परिभाषां लिखित्वा उत्प्रेक्षा, अर्थान्तरन्यासः इत्यनयोः अलंकारयोः सोदाहरणेन व्याख्या कार्या।

(ख) छन्दसः परिभाषां लिखित्वा वसन्ततिलका मन्दाक्रान्ता च इत्यनयोः छन्दयोः सोदाहरणेन व्याख्या कार्या।

### भाग - 'ख'

6. अधोलिखितानां वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि –

$15 \times 1 = 15$

(क) वाक्यं रसात्मकं .....। रिक्त स्थानं पूरयत।

(i) गद्यं

(ii) काव्यं

(iii) पद्यं

(iv) कारकं

(ख) छन्दोविहीनः रचना कथ्यते –

(i) रामायणं

(ii) महाभारतं

(iii) गद्यं

(iv) पद्यं

(ग) “अष्टाध्यायी” इत्यस्याः रचयिता कोऽस्ति –

- (i) पाणिनिः
- (ii) पतञ्जलि
- (iii) यास्कः
- (iv) दण्डिः

(घ) धातुतः पूर्वं कस्य योगो भवति ?

- (i) समासस्य
- (ii) उपसर्गस्य
- (iii) प्रत्ययस्य
- (iv) कारकस्य

(ङ) ..... व्याकरणं स्मृतम्। रिक्त स्थानं पूरयत।

- (i) मुखम्
- (ii) कर्णः
- (iii) पादः
- (iv) हस्तः

(च) पाठयोजनायां सम्मिलितः नास्ति –

- (i) विषयः
- (ii) सामान्य उद्देश्यः
- (iii) गृहकार्यं
- (iv) प्रधानाचार्यः

(छ) अधोलिखितेषु कः गणः नास्ति ?

- (i) यगण
- (ii) मगण
- (iii) पगण
- (iv) तगण

(ज) “यगण” गणस्य गणचिह्नः अस्ति –

- (i) ।SS
- (ii) ।।।
- (iii) S।।
- (iv) SSS

(झ) बहुव्रीहिः समासे कः पदः प्रधानः भवति ?

- (i) पूर्वपदः
- (ii) उत्तरपदः
- (iii) अन्यपदः
- (iv) उभय पदः

(ञ) “निर्जनम्” अस्मिन् पदे कः समासः अस्ति ?

- (i) द्विगु समासः
- (ii) अव्ययीभाव समासः
- (iii) द्वन्द्व समासः
- (iv) तत्पुरुष समासः

(ट) “स्वाहा” योगे का विभक्तिः भवति ?

- (i) प्रथमा
- (ii) द्वितीया
- (iii) तृतीया
- (iv) चतुर्थी

(ठ) संस्कृत भाषायां कति कारकाणि सन्ति ?

- (i) षट्
- (ii) सप्त
- (iii) नव
- (iv) एकादश

(ड) अलंकरोति इति ..... रिक्त स्थानं पूरयत।

- (i) नेत्रम्
- (ii) छन्दः
- (iii) अलंकारः
- (iv) समासः

(ढ) पाठयोजनायां सम्मिलितः नास्ति ?

- (i) विषयः
- (ii) उपविषयः
- (iii) कालांशः
- (iv) कार्यालयः

(ण) आदर्शप्रश्नपत्रस्य गुणेषु नास्ति –

- (i) वैधता
  - (ii) न्यूनता
  - (iii) वस्तुनिष्ठता
  - (iv) रोचकता
-